

SURİYE İÇİN ULUSLARARASI FON İHTİYACI VE KÜRESEL ÇEKİŞME

Kinda Hawasli

INSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Referans için: Hawasli, Kinda. “Suriye İçin Uluslararası Fon İhtiyacı ve Küresel Çekişme”, İNSAMER, 24.08.2020.

 Analiz

Geçtiğimiz haziran ayı sonlarında Belçika'nın başkenti Brüksel'de gerçekleştirilen “Suriye'nin ve Bölgenin Geleceğine Destek Konferansı”na 80 hükümet ile çok sayıda sivil toplum kuruluşu temsilcisi katıldı. Konferansta, Suriye içerisinde ve komşu ülkelerde bulunan Suriye halkını, ev sahibi toplumları da içerecek şekilde desteklemek üzere bir yardım seferberliği oluşturma konusu ele alındı ve yapılacaklara dair yeni bir yol haritası belirlenmeye çalışıldı. 2020 için toplamda 5,5 milyar dolarlık, 2021 için de 2,2 milyar dolarlık bir taahhüt gerçekleşti. Bu taahhütler sadece insani yardımlara odaklanırken, savaşın sona ermesi ve siyasi bir uzlaşma sağlanana kadar beklemesi gereken yeniden yapılanma konuları ise ele alınmadı.¹

Adaletsiz Dağıtım, Yardımlarda Düşüş

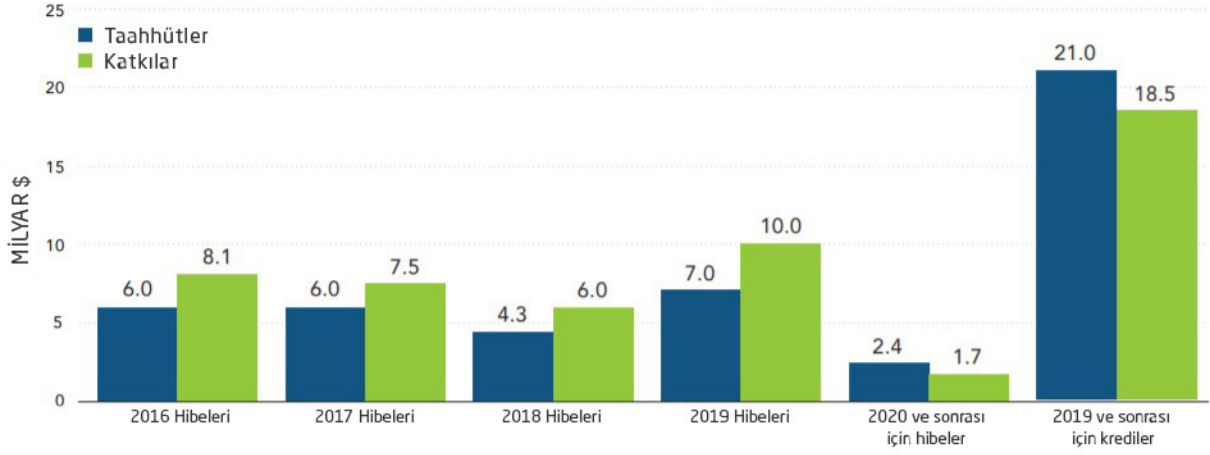
2019-2020 yıllarında gerçekleşen bağışlarla ilgili mali raporlar, taahhüt edilen mali hibelerin 2019'da 7 milyar dolar tutarında olduğunu, 2020'de ise %65'lik bir düşüşle 2,4 milyar dolara gerilediğini gösteriyor. Yine bu raporlara göre, 2019'un ilk yarısında 5 milyar dolar olan hibe miktarının 2020'nin ilk yarısında 1,7 milyar dolar olduğu anlaşılıyor. Ortaya konan bu veriler, yardımlarda %65'lik bir düşüş yaşandığını gösteriyor.²

Raporlar, 2019 yılında bağışçıların Suriye'de ve krizden etkilenen komşu ülkelerde (Ürdün, Lübnan, Türkiye, Irak ve Mısır'da) aynı yıl içerisinde kullanılmak üzere 10 milyar dolar

INSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Taahhüt edilen fonlara sunulan katkılar: a) 2016 hibeleri, b) 2017 hibeleri, c) 2018 hibeleri, d) 2019 hibeleri, e) 2020 ve sonrası için hibeler (27 Şubat 2020 itibarıyla), f) 2019 ve sonrası için krediler

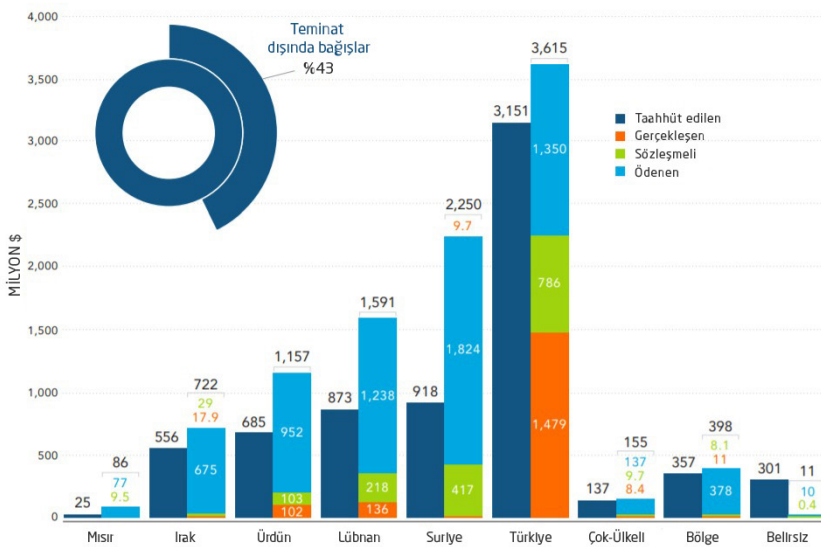
hibe sağladığını gösteriyor. Bu rakamın 7 milyar dolar tutarındaki başlangıç taahhüdünü %43 oranında aştığı ancak 2020 yılı için taahhüt edilen 2,4 milyar doların henüz %71'inin, yani 1,7 milyar dolarının sağlandığı görülüyor.

2019 yılında 3,6 milyar dolarla (toplam hibenin %36'sı) en fazla miktarda hibe katkısının Türkiye'ye yapıldığı; toplam hibe miktarının yaklaşık dörtte birinin, yani %23'ünün (2,2 milyar doları) Suriye'ye, kalanının da Lübnan, Ürdün, Irak ve Mısır'a yönlendirildiği anlaşılıyor.

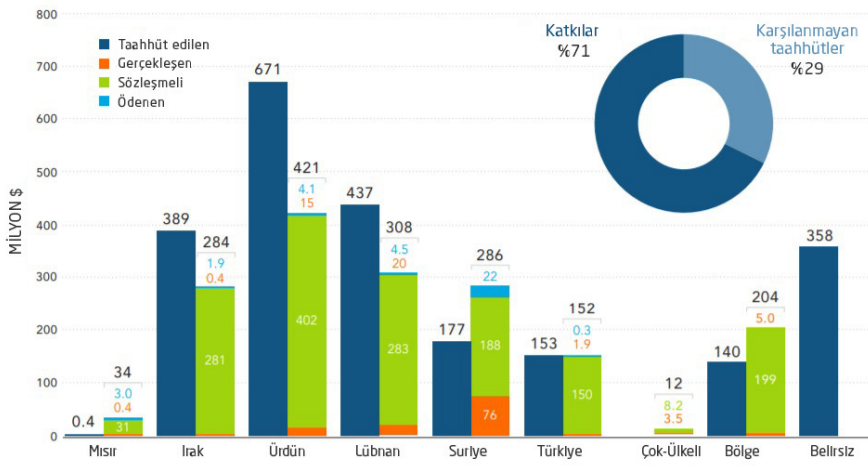
Bağışçıların 2020 ve sonrası için toplamda 1,7 milyar dolar tutarında fiili katkıda bulunacakları bildirilirken, bu miktarın %25'inin Ürdün'e, %18'inin Lübnan'a, %17'sinin ise sırasıyla Suriye ve Irak'a tahsis edileceği belirtiliyor. Buna göre Türkiye'ye %9'luk (152 milyon dolar), Mısır'a da %2'lik bir katkı sağlanacağı anlaşılıyor.

Bu rakamlar, pek çok Suriyelinin yardımların hangi kriterlere göre dağıtıldığını sorgulamasına neden oluyor. Zira bu yılki yardım dağıtım oranlarında ihtiyaç faktörünün belirleyici olmadığı anlaşılıyor. En çok ihtiyacı olan ülkelerden biri olmasına rağmen Suriye'de kalan mülteciler yardım dağıtımlarında beşinci sırada yer alırken Lübnan, Ürdün ve Irak'tan kat be kat fazla sayıda mülteci barındıran Türkiye de sıralamada oldukça gerilerde yer alıyor.

Alıcı ülke taahhütlerine karşı katkı hibeleri, 2019

Alıcı ülke taahhütlerine karşı katkı hibeleri, 2020 ve sonrası

Source: Development Initiatives based on data provided bilaterally by donors in February and March 2020 and UN OCHA FTS. FTS data downloaded 27 February 2020.
Notes: Data is partial and preliminary. 'Not defined' includes pledges and funding where data on recipient country was not specified by donors.

İnsani Yardım Siyasi Nüfuz Aracına Dönüşüyor

Rusya'nın insani yardım konusunu siyasi kazanım kartı olarak kullanma çabasında olduğunu işaret eden birçok uzman, 2020'nin başından bu yana Rusya'nın Türkiye'deki iki geçiş kapısı hariç, bölgedeki tüm geçişlerden yardım girişini engelleyebilecek durumda olduğunu hatırlatıyor. Daha geçen temmuz ayında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ndeki (BMGK) veto yetkisini kullanan Rusya, bu hamlesiyle yıl sonuna kadar herhangi bir sınır kapısından yardım girişini genişletecek tüm kararları bloke etmiş oldu.

Rusya, ulaşım ve dağıtımın Suriye rejimine dolaylı ekonomik destek sağlayacağı ve dağıtım alanlarında ve erişim üzerinde rejime kontrol sağlama imkânı vereceği için, tüm yardımların Suriye sınırları içerisinde yapılmasını garanti altına alma konusunda çaba sarf ediyor.

Kısa bir süre önce sınırlar üzerinden, özellikle de Kürt milislerin kontrol ettiği kuzeydoğu bölgesindeki el-Arabiya geçişi üzerinden yardım girişini engelleyen Rusya'nın bu hamlesi, bölgedeki genel insani yardım kapasitesini düşürerek BM'nin özel tıbbi ekipman sağlama yeteneğine de zarar verdi.

Aynı günlerde BM kendi ajanslarını, Şam'da kayıtlı olmaları ve Suriye hükümeti tarafından bölgede çalışma yetkisi verilmiş olmaları şartıyla özel yardım kuruluşlarına fon verebilecekleri konusunda bilgilendirdi. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ve diğer BM kurumları, bölgede yaklaşık iki milyon kişinin sağlık ihtiyaçlarına yanıt vermek için yeterli erişim hakları bulunmadığı yönündeki endişelerini dile getirdiklerinde ise, fonları donduruldu.³

Bu Rus/Suriye politikası, yardımın açlıktan ölme durumunda olan insanlar için nasıl bir silah olarak kullanıldığını açıkça ortaya koyuyor. 2015 yılında Madaya ve Zebedani bölgeleri (Şam kırsalı vilayetinde büyük kıtlık çeken kasabalar) abluka nedeniyle sıkıntı çekerken, bölge halkı açlıktan ölmesine rağmen Esed güçleri BM kuruluşlarının buralara gıda maddesi, tıbbi malzeme, un ve erzak ulaştırmalarını engelledi hatta bölgeye ulaşan yardımların büyük bir kısmı rejim güçlerince çalındı. Bu tür olayların Guta ve Şam'ın çoğu bölgesinde sürekli yaşanan bir durum olduğu ise biliniyordu.

Çoğu Suriyeli aktivist, insani yardımın BMGK oylarına bağlı olmaması, siyasi olarak kazanım sağlama amacıyla kullanılmaması yahut bazı ülkelerin menfaat elde etmeleri için bir araca dönüşmemesi gerektiğini savunuyor. Bir diğer kesim de insani yardımı siyasi bir mesele hâline dönüştürmenin BM'yi insani rolünden uzaklaştıracağını, dahası BM'ye ikna edici olmayan gerekçeler sağlayarak, kurumun mağdurlara yardım etme konusunda başarısız olmasına neden olacağını belirtiyor.

Rusya, Suriye'deki mağdurlara insani yardımların ulaşmasını engelleyerek, Sezar Yasası'nın Esed rejimi ve destekçilerine dayattığı ekonomik yaptırımlara karşı toplumsal

kızgınlığın artmasına ve Esed rejiminin kontrolü dışındaki bölgelerde insani sorunların daha da derinleşmesine çalışıyor.

Rusya ayrıca, Esed rejimini baskı altında tutmayı hedefleyen ABD'nin bu çabalarını engellemeye ve yaptırımları kaldırması yahut azaltması için de zorlamaya çalışıyor ve bu amaçla ABD'yi iki seçenek arasında bırakmak istiyor: Masum sivilleri hedef alan kötü düşünülmüş bir karar vermiş gibi göstermek yahut yardımların sadece rejim bölgeleri üzerinden girişine itiraz etmemeye zorlamak.

Ayrıca sınır dışından insani yardım girişini engellemek için Rusya ile birlikte veto hakkını kullanan Çin'in BM Büyükelçisi de Suriye'ye karşı ABD ve Avrupa Birliği tarafından tek taraflı uygulanan yaptırımları kınayarak kaldırılması çağrısında bulundu.⁴

Foreign Policy dergisi, yardımlarla ilgili ilginç bir iddiayı gündeme getirerek, başta DSÖ olmak üzere BM kuruluşlarının Esed rejimi tarafından manipüle edildiğini yazdı. Dergi, yaptırımları desteklemek ve hükümetin savaş çabalarını sübvansane etmek için bağış fonları kullanılarak, Esed rejiminin 30 milyar dolarlık uluslararası

insani yardımın kontrolünü ele geçirmesine Batılı ülkelerce göz göre göre izin verildiğini öne sürdü.⁵ Suriye hükümeti, BM İnsani İşler Koordinasyon Ofisi'nin tüm operasyonlarının Şam'da konumlandırılması ve yardımların hükümet kontrolündeki Suriye Kızılayı aracılığı

ile dağıtılması konusunda ısrar ettiğinden, birçok BM yardımı Şam'ın onayı olmadan ülke içindeki muhtaçlara ulaşmıyor. Söz konusu onay için Suriye Sağlık Bakanlığı, Hava Güvenliği Şubesi ve askerî istihbarat kurumlarından imza alınması gerekiyor. Bu politika, Suriye rejiminin yardımlardan kimlerin faydalanacağını belirlemesine ek olarak, yardımların nerede ve ne zaman dağıtılacağını da kontrol etmesine imkân veriyor.

Hazırlanan raporlar, tüm BM yardımlarının %2 ila %18'inin Esed rejiminin kontrolündeki

bölgelere gittiğini, hükümetin bu yardımları savaşçılar ve kendi taraftarları için kullandığını, muhalif bölgelerin ise acil ihtiyaçları olmasına rağmen yardımlardan mahrum bırakıldığını ortaya koyuyor.

Tüm BM yardımlarının %2 ila %18'i Esed rejiminin kontrolündeki bölgelere gidiyor ve hükümet bu yardımları savaşçılar ve kendi taraftarları için kullanıyor.

Sonnotlar

- ¹ "At Syrian Aid Summit, a Struggle to Raise Enough to End 'Downward Spiral'", The New York Times, 01.07.2020, <https://nyti.ms/30avrgc>
- ² "Supporting Syria and the region: Post-Brussels conference financial tracking", 30.06.2020, <https://bit.ly/2C6ANBf>
- ³ "Bowling to Russia, U.N. Halts Funding for Pandemic

Relief in Northeastern Syria", Foreign Policy, 13.05.2020, <https://bit.ly/3ez5TOT>

- ⁴ "Russia and China Veto Cross-Border Aid to Syria's Northwest", The New York Times, 07.07.2020, <https://nyti.ms/3eyYrn1>
- ⁵ "How UN Humanitarian Aid Has Propped Up Assad, 20.09.2018", Foreign Affairs, <https://fam.ag/37Kk4il>